

దాయత్రీ మంత్రము

Acc. no.

28236

వివరణము

డా.జి.ఎల్.ఎన్.శాస్త్రి, M.Sc., M.Phil., Ph.D.

(రిప్టర్) రీడర్ & భౌతికశాస్త్ర విభాగాధ్యక్షులు
టి.జి.పి.యస్. కళాశాల, గుంటూరు

2952
2/6
2/6

జగద్ధరు పీఠము - గుంటూరు శాఖ

(The World Teacher Trust - Guntur Branch)

గుంటూరు - 522 002

ఫోన్ : 233995

గాయత్రీ మంత్రము

ప్రథమ ముద్రణ డిశెంబరు 1983

షష్ఠి ముద్రణ (విస్తరించబడినది) 1997

సప్తమ ముద్రణ అగస్టు 2000

అన్ని హక్కులు వివరణ కర్తవి ©

ప్రతులకు

1. డా.జి.ఎల్.ఎన్.శాస్త్రి

5-10-4, 2/9, భ్రాండీపేట

గుంటూరు - 522 002

ఫోన్ నెం. (0863) 233995

2. ది వరల్డ్ టీచర్ ట్రైన్

45-40-36/1

అక్కయ్య పాలెం

విశాఖపట్టణము - 530 016

వెల : రు.10/-

ముద్రణ : విజయసాయి ఆఫ్సెట్ ప్రాసెన్ అండ్ ప్రింటింగ్,
గుంటూరు -2, ఫోన్ : 242345

ముందుమాటు

గాయత్రీ మంత్రమునందు ఎక్కువమందికి అభిమానము ఉన్నంతగా కనువిప్పు ఉండదు. సామాన్య స్థాయిలోని మానవునికి గూడా కనువిప్పు కలుగునట్లు తేలికగా అర్థమగు దైనందిన జీవితములోని ఉదాహరణలతో గాయత్రీపరమైన విషయములు ఈ పుస్తకములో వివరింపబడినవి.

ఈ పుస్తకము మొట్టమొదటగా 1983 డిసెంబర్ నెలలో ముద్రణకు నోచుకున్నది. అటుపైన 1985 జనవరిలోను, 1991 జనవరిలోను మరల మరల ముద్రింపవలసిన ఆవశ్యకత ఏర్పడినది. ఈ పుస్తకముపై పాఠకులకు కలిగిన అభిమానమే ఇందులకు తార్కాణము.

ఇది చిన్న పుస్తకమైనను గాయత్రిని గురించి అవసరమైన ప్రాథమిక విషయములన్నియు ఇందు పాందుపరచడమైనది. ఇంతకు ఘ్రావ్యము ముద్రింపబడిన ఈ పుస్తకములోని విషయములు ఈ ప్రస్తుత ముద్రణలో బాగుగా విస్తరింపబడినవి. “గాయత్రీ మంత్రము”పై నేను గోదావరీ పుష్పరముల సందర్భములో రాజమండ్రిలో ప్రసంగించిన విషయములను, గుంటూరు విశ్వమందిరములో ప్రసంగించిన విషయములను - వినినవారిలో చాల మంది విన్నతరువాత “గాయత్రీ మంత్రముపై మీరు ప్రసంగించిన విషయములు హేతువాదబద్ధముగా, సశాస్త్రీయముగా నున్నవి. ఈ విషయములు మీరు ప్రాసిన గాయత్రీ పుస్తకములో లేవు. ఈ సారి ముద్రించునపుడు ఈ విషయములు గూడా చేర్చిన బాగుండును గదా!” అని చక్కని సలహానిచ్చిరి. వారి సలహా మేరకు ప్రస్తుత ముద్రణలో అవి చేర్చబడి పుస్తకము విస్తరించబడినది.

గాయత్రీ వైశిష్ట్యమును గూర్చి చెప్పిన ఆర్థసూక్తులు; ఉపనిషత్తులు, బుధులు, మహార్షులు - చెప్పిన శ్లోకములు, వాటి భావములు గూడా పాందుపరచబడినవి. మంత్రము, గాయత్రీ, ప్రార్థన, జపము, ధ్యానము మొదలైన పదముల గూర్చి చర్చించబడినది. గాయత్రీ మంత్రములోని అక్షరములసంఖ్య, గాయత్రీమాతయొక్క పంచళీర్థముల ప్రాముఖ్యము మానవ ప్రయత్న, దైవానుగ్రహముల ఆవశ్యకత ఇందు ప్రస్తావింపబడినవి. ఈ విషయములన్నియు తేలికగా అర్థమగుటకు విలగు భాషలోనే ప్రాయబడినవి. గాయత్రీపై ఆసక్తి, ఆదరము, ఆరాధనాభావము కలిగిన వారందరికి ఈ పుస్తకము హస్తభూషణము మరియు మస్తకభూషణము గూడా అగునని నా నమ్మకము. పారకులు చదివి, విషయమును గ్రహించి ఆనందించవలసినదిగా నా ప్రార్థన.

నా బుద్ధిని ప్రచోదనము చేసిన గాయత్రీ మాతకు, ప్రాయముటకు కావలసిన జ్ఞాన సంపత్తిని ప్రసాదించిన గురుదేవులు శ్రీమాన్ ఎక్కిరాల కృష్ణమాచార్యుల వారికి నా సాష్టోంగ దండ ప్రణామములు. నా ప్రసంగ విషయములను జేర్చి పుస్తకమును విస్తరింప జేయవలసినదని సలహా ఇచ్చి ప్రోత్సహించిన సహ్యదయ స్నేహితులకు, సోదర, సాధక, పారకులకు నా హృదయపూర్వక కృతజ్ఞతలు. వీరందరూ ఆనందమయ జీవితమును గడుపుటకు కావలసిన ఆయురారోగ్యశ్వర్యాలను వారికి గాయత్రీ మాత అనుగ్రహించు గాక !

గుంటూరు

1-9-97

-జి.ఎల్.ఎన్.శాస్త్రి

కృతజ్ఞతలు

జగద్గురు పీరం గుంటూరు శాఖ నిర్వహించే కార్యక్రమాలన్నిటికి తమ విశాల గృహ ప్రాంగణాన్ని అందుబాటులో ఉంచి సహకరించడమే కాకుండా, ప్రచురించే ఆధ్యాత్మిక గ్రంథాల ముద్రణకు గూడా తగిన విధంగా ప్రోత్సహాన్ని - శ్రీ దేశిరాజు పార్థసారథి, శ్రీలక్ష్మిదంపతి - అందిస్తున్నారు. 'గాయత్రీ మంత్రము' పుస్తకాలు పునర్వ్యుదితం కావాలనంగానే - సింగపూర్లో నివసిస్తూ, వృత్తిని నిర్వహించే - వారి ద్వీతీయ కుమారుడు - చిరంజీవి రవిశంకర్ ఈ 'గాయత్రీ మంత్రము' పుస్తక సప్తమ ముద్రణకు ఆర్థిక సహయాన్ని అందించాడు. అతనికి హృదయ పూర్వక కృతజ్ఞతలు తెలియజేస్తున్నాను.

చిరంజీవి రవిశంకర్కు; అతని తల్లిదంట్రులు శ్రీమతి శ్రీలక్ష్మి శ్రీ పార్థసారథి దంపతికి; అతని సహాదర్యచారిణి చి.ల.సో. లక్ష్మీపుసన్నకు; వీరి పిల్లలు చి.సో.వైష్ణవి, చిరంజీవి కిరీటిలకు; చి.సో. లక్ష్మీపుసన్న తల్లిదంట్రులు, జంగారెడ్డిగూడెం వాత్సల్యులు అయిన - శ్రీమతి బనవరాజు రామలక్ష్మి శ్రీ లక్ష్మణరావు దంపతికి - శ్రీ గాయత్రీ మాత పరిపూర్ణ అనుగ్రహం కలిగి, అందఱూ సంపూర్ణ ఆయురార్గ్యోశ్యాశ్యాలతో వర్ధిల్లాలని గాయత్రీ మాతను ప్రార్థిస్తున్నాను.

గుంటూరు,
14.8.2000
(శ్రావణ పూర్ణిమ)

ఇట్లు
జి.ఎల్.ఎన్.శాప్రి
(ఈ పుస్తక వివరణ కర్త)

గాయత్రీ మంత్రము

భారతదేశమున పూర్వకాలములో ముఖ్యముగా ఐదు విధములైన దేవతారాధనలు ఉండెడివి. అవి 1) గాణపత్యము 2) సారము 3) శాక్తేయము 4) శైవము 5) వైష్ణవము. గాణపత్యలు-గణపతిని; సౌరులు - సూర్యుని; శాక్తేయులు - శక్తిని; శైవులు - శివుని; వైష్ణవులు - విష్ణువును ఆరాధించెడివారు. ఏరిమధ్య పరస్పర అవగాహన కన్న పరస్పరవిద్వేషమే అధికముగా ఉండెడిది. ఒకరి దేవతను ఇంకాకరు ఆరాధించరు. కానీ, ఏరందరూ ఆరాధించుటకు అభ్యంతరము లేని ఒకే ఒక దేవత “గాయత్రి”. ఆట్టి వైశిష్ట్యము గాయత్రీ మాతకు ఉన్నది. (దీనికి కారణము గాయత్రీ ధ్యానమునకు సంబంధించిన “ముక్తా విద్రుమహామనీల ధవళచ్ఛాయైః ముఖైః” అన్న శ్లోకములో చెప్పిన పంచవర్షముల పంచముఖములను ఈ ఐదు దేవతలకు ప్రతీకలుగా తీసికొనినపుడు పరస్పర విద్వేషము తొలగి సమన్వయము, అవగాహన పెరుగుట వలననేమో ! ఈ విషయము ముందు ముందు వివరించ బడును.) బుమలు, మహార్షులు, పురాణాంపనిషత్తులు తెలుపు ఈ క్రింది శ్లోక పాదములను బట్టి గాయత్రీ వైశిష్ట్యము మరింత సృష్టమగును.

గాయత్రీ వైశిష్ట్యము

శ్లో॥ గాయత్రీం చింతయేద్యస్తు హృత్పద్మే సముపస్తితాం ।

థర్మాధర్మ వినిర్వక్త స్పయూతి పరమాంగతిమ్ ॥

-వేదవ్యాసుడు

భావము : గాయత్రీని హృదయములో ఊపాసించువాడు లేదా ధ్యానించువాడు థర్మాధర్మ విచికిత్స చేత బంధింపబకుండ మోక్షమును పాందును.

శ్లో॥ గాయత్రీ వేదజననీ గాయత్రీ లోకపావనీ ।

న గాయత్ర్యాః పరం జప్యం, ఏతద్విజ్ఞాన ముచ్యతే ॥

- కూర్క పురాణము

భావము : గాయత్రీయే వేదమాత, త్రిలోకవాసులకును జ్ఞానమును ప్రసాదించు పావని. సర్వోత్స్మాప్తమైన గాయత్రీమంత జపమును మించినది మరియుకటి లేదు.

శ్లో॥ గాయత్రీంచైవ వేదాంశ్చ తులయో సమతోలయన్ ।

వేదా ఏకత్ర సాంగాస్తు గాయత్రీ చైకత స్థితా ॥

-యాజ్ఞవల్యుడు

భావము : నాలుగు వేదములను, ఆరు వేదాంగములను త్రాసు యొక్క ఒక పశ్చామునందు, గాయత్రీ మంత్రమును రెండవ పశ్చాము నందు ఉంచి తూచినచో గాయత్రీ వైపే త్రాసు మొగ్గ చూపును.

క్షో ॥ న గాయత్ర్యః పరమ మంత్రం నమాతుః పరదైవతమ్॥

-అర్థసూక్తి

భావము : తల్లిని మించిన దైవము, గాయత్రిని మించిన మంత్రము లేవు.

చత్వారో వేదాస్మాంగా ఇస్య పనిషద్స్నేషిహసాః
సర్వేగాయత్ర్యః ప్రవర్తంతే”

-గాయత్రీ ఉపనిషత్తు

భావము : వేదము, వేదాంగములు, ఉపనిషత్తులు, ఇతి హసములు అన్నియు గాయత్రి వలననే ప్రవర్తించును.

క్షో॥ గాయత్రీ మాత్రనిష్టస్తు కృతకృత్యే భవేద్యజః

-గాయత్రీ రహస్యం

భావము : ఒక్క గాయత్రీ మంత్రమును ఉపాసించిననూ ఇతర ఉపాసనలతో ప్రమేయము లేకనే ద్విజాడు కృతార్థాడగును.

క్షో॥ సర్వాత్మనాహి యాదేవీ సర్వభూతేషు సంస్థితా ।

గాయత్రీ మోక్షహేతుర్వ్యే మోక్షస్థానక లక్షణమ్ ॥

- బుప్పు శృంగుడు

భావము : సర్వభూతముల యందు అంతర్యామినియై వర్తించు గాయత్రియే మోక్షస్యరూపము, మోక్షప్రసాదిని అయివున్నది.

క్షో॥ యావేదాదిమ గాయత్రీ సర్వవ్యాపీ మహాక్షరీ ।
బుగ్యజుస్సామాధరైశ్చ తన్నేమనశ్చివ సంకల్పమస్తు ॥
-మహావ్యాసమీ

భావము : అన్ని వేదములలో ప్రతిపాదింపబడిన గాయత్రీ సర్వ మానవుల బుధ్యలయందు మంగళకరములైన సంకల్పములను కలిగించును.

ఇతర మంత్రములకన్న గాయత్రి ఏల విశిష్టమైనది ?

ఏ మంత్రమైనను బుద్ధి జీవి అయిన మానవునకు మాత్రమే ఉపయోగపడును. బుద్ధిని పెట్టి మననము చేసినపుడే మంత్రమగును. బుద్ధిని ఉపయోగించి ఉచ్చరించిన అక్షరము బీజాక్షరమగును. బుద్ధిని ఉపయోగించకుండా ఉచ్చరించినచో మామూలు అక్షరమగును.

ఉదా: “క్రీం” అనునది కాళికాదేవికి సంబంధించిన ఒక బీజాక్షరము. వేసవికాలములో “పన్క్రీం”ను వీధులలో ఆముక్కొనువాడు ఈ “క్రీం” అను అక్షరమును రోజుకు కనీసము ఒక వెయ్యి పర్వాయము లైనను ఉచ్చరించును. అయినను ఆ అక్షరము అతనిపట్ల బీజాక్షరమవదు. బుఱ్ఱిపెట్టి లేదా బుద్ధిపెట్టి ఉచ్చరించునపుడు మాత్రమే అది బీజాక్షరమై కాళికాదేవితో సంబంధమేర్పడును. ప్రెన్లో మంత్రశాస్త్రాను అచ్చవేయవలసి వచ్చినపుడు “క్రీం” అను అక్షరమును కంపోజిటర్, ప్రూఫర్ రిడర్ కూడా ముట్టుకొనుట, చదువుట చేయుదురు. అయినను అది

వారి పట్ల బీజాక్షరముగా పనిచేయదు. కాబట్టి, మంత్రాక్షరము బీజాక్షరమగుటకు, మంత్రము వలె పనిచేయుటకు బుద్ధి అవసరమని తెలియుచున్నది. ఈ బుద్ధి గూడా పెడతోవ త్రోక్కనిదై వుండవలెను. బుద్ధులు పెడతోవ త్రోక్కకుండా ప్రచోదనము చేయునది గాయత్రి. కాబట్టి, ముందుగా ఈ సద్గుద్దికి “గాయత్రి” పరించి అటుపైన పొందిన సద్గుద్దితో మిగిలిన ఇతర మంత్రములను పరించిన ఫలితము చేకూరును. ఈ కారణము వలన మిగిలిన మంత్రములకన్న ముందుగా గాయత్రి చేయవలెనని చెప్పట జరిగినది. అంతేగాని ‘గాయత్రి ఒక్కటియే మంత్రము, మిగిలిన మంత్రములు పనికిరానివి’ అని అర్థము కాదు.

అదే విధముగా తల్లిని దైవముగా ఆరాధించిన తరువాత మిగిలిన వారిని ఎవరినైనను ఆరాధించినచో ఫలితము ఉండును. దైవముగా చూడవలసిన వారిలో మాతృమూర్తికి ప్రథమ స్థానము. ఆ తరువాతనే తండ్రి, గురువు (మాతృదేవోభవ, పితృదేవోభవ, ఆచార్య దేవోభవ, అతిథి దేవోభవ - అని వరుసలో తైత్తిరీయోపనిషత్తు చెప్పును.) ధ్యాన, జప, స్తోత్ర, సంకీర్తన, పూజాదులలో ఏది చేయవలెనన్ననూ పంచ జ్ఞానేంద్రియములతో కూడినదేహముతోనే గదా ! అట్టి దేహమును ఎవరికైనను ఇచ్చునది తల్లియే గదా! అందువలన ప్రతి జీవి ముందు తల్లిని దైవముగా ఆరాధించిన తరువాతనే మిగిలిన వారిని ఆరాధించినచో సబబుగా ఉండును. అందుచేతనే మంత్రములలో గాయత్రిని తల్లితో పోల్చిరి. తల్లి పిల్లలవానిని నవమాసములు గర్భములో మోసి, కని, వడిలో

పెట్టుకొని, పాలిచ్చి, పెంచి, పోషించి, రక్కించి, పెద్దవానిని జేయును. గాయత్రీ మాత గూడా ఉపాసకుని అదే విధముగా కాపాడును. ఈ కారణము వలననే -

“న గాయత్ర్యః పరమ్ మంత్రమ్ (పరోమంత్రః)
న మాతుః పరదైవతమ్”

అని ఆర్యలు చెప్పిరి.

మంత్రము

“మననాత త్రాయతే ఇతి మంత్రః” అనగా ‘మననము చేసిన కొలది రక్కించునది మంత్రము’ అని భావము. ‘మాట’ను ఒకసారి ఉచ్చ రించిన సరిపోవును గాని, ‘మంత్రమును’ ఒకసారి ఉచ్చరించిన చాలదు. మనస్సుతో పదే పదే మననము చేయవలయునని దీనిని బట్టి తెలియు చున్నది. ఇట్లు మననము చేయుటనే జపము అందురు. 1) భజన, సంకీర్తన, స్తోత్రములను నోరార గొంతెత్తి ఉచ్చరించవచ్చును. 2) జపము నిదానముగా, మెల్లగా, తక్కువ స్థాయిలో జరుగపలెను. 3) ధ్యానము మౌనముగా జరుగవలయును. మనస్సు గలిగి, మననము చేయగలిగి, ఆసక్తి గలిగిన వారందరూ ఈ మంత్రములను చేయవచ్చునని మంత్ర పద నిర్వచనము, వ్యత్పత్తి అర్థములు చెప్పుచున్నవి.

మంత్రమునకు మనస్సుపైనను, మనస్సునకు పదార్థమయమైన జగత్తు, దేహముల పైనను ప్రభావము ఉండును. మాటకన్న మెరుగైనది మంత్రము. ఈ విషయము ఈ క్రింద ఉదహరించిన

“మీ మాటలు మంత్రమ్యులు
మీ మెట్టిన యెడ ప్రయాగ”

- మనుచరిత్ర

‘మీ మాట మా వాడి మీద మంత్రంలా పనిచేసింది’

అను ప్రయోగములు స్పష్టపరచును. “నిమ్మకాయను రెండు చెక్కలుగా కొసి; ఒక చెక్కను పిండుతుంటే రసం....” అని ఇంకనూ ఏదో చెప్పబోవు చుండగనే ఈ మాటలు - వినువాని మనస్సుపై పనిచేసి, నాలుకపై నీళ్ళను ఉత్సత్తి చేసి ఊరించును. దీనిని బట్టి మనస్సునకు పదార్థమును సృష్టింప చేయుచక్కి వున్నట్లు తెలియుచున్నది గదా! బట్టి సాదా మాటలకే ఇంతటి శక్తి వున్నపుడు - మాటల కన్న మెరుగైన మంత్రములకు తప్పనిసరిగా ఎక్కువ శక్తి వుండునని గ్రహించవలెను.

త్రికరణ శుద్ధిగా, అనగా - మనసా, వాచా, కర్మణా, జరుగు పనులకు ఎక్కువ సిద్ధి చేకూరును. పసిపిల్ల వానిని నిద్రింప జేయుటకు-పిల్లవానిని మెత్తని పొత్తిళ్ళలో పరుండ బెట్టి, ప్రక్కను ఊయలలో ఏర్పాటు జేసి, ఆ ఊయెలను జాయగా ఊపుచూ, ఊపుచున్నపుడు దానికి తగిన రీతిలో ఆనందబైరవి వంటి రాగములతో జోలపాటను - రాగ, తాత, లయాత్మకముగా పాడినచో - ఆ పిల్లవాడు త్వరగా నిద్రించుటకు ఎక్కువ అవకాశము వుండును గదా! అదేవిధముగా మంత్ర జపములో గూడా జరిగినచో ఆ మంత్రజపమునకు ఎక్కువ సిద్ధి చేకూరును.

గాయత్రి

“గాయంతాం త్రాయతే ఇతి గాయత్రి” అనగా గానము చేయు వానిని రక్కించునది గాయత్రి - అని భావము. గానము చేయుట అనగా గొంతెత్తి బిగ్గరగా రాగ, భావ, ప్రతి, లయ బద్ధముగా పాడుట గాని - ననుగుతూ, సణుగుతూ వినబడి వినబడుటల్లు ఉచ్చరించుట కాదు. కాబట్టి - గాయత్రి మంత్రమును గొంతెత్తి బిగ్గరగా గానము చేయవచ్చునని గాయత్రి పద నిర్వచనము, వ్యుత్పత్తి అర్థములు చెప్పుచున్నవి. మరియు, ఇది స్వరయుక్త మంత్రము. వైఖరీ వాక్యతో పైకి ఉచ్చరించినపుడే స్వరబేధము సృష్టముగా తెలియును కాబట్టి గాయత్రిని సుసృష్టముగా, స్వరయుక్తముగా గొంతెత్తి ఉచ్చరించవచ్చును.

మనము చేసిన కొలది రక్కించునది - “మంత్రము”. గానము చేసిన కొలది రక్కించునది “గాయత్రి”. అనగా మంత్రము యొక్క అర్థము, గాయత్రి యొక్క అర్థము ఒక్కిపే ! ‘మంత్రము’ ‘గాయత్రి’ పదములలో గల “త్ర” అను అక్షరము ఉండుటయే దీనికి గల కారణము. అనగా గాయత్రి నూటికి నూరుపాశ్య మంత్రము అని దీనిని బట్టి తెలియును.

ప్రార్థన

ప్ర + అర్థన = ప్రార్థన. ప్ర - అనగా చక్కగా, అర్థన - అనగా అర్థించుట కాబట్టి, ‘ప్రార్థన’ అనగా ‘చక్కగా అర్థించుట’ అని అర్థము. అర్థించుటను సూచించు పదములు ఒక అర్థవంతమైన వాక్య

నిర్వాణమును రూపాంది వున్నచో అది ప్రార్థన అగును. ఉదా: ‘నమోనారాయణాయ’ అనగా “నారాయణుని కొఱకు నమస్కారము”, “నమశ్శివాయ” - “శివుని కొఱకు నమస్కారము” అను విధముగా అర్థవంతమైన వాక్యానిర్వాణము గల ఈ మంత్రములు ప్రార్థనలు గూడా అగును. “క ఏ ఈ ల ప్రీం ! హ స క హ ల ప్రీం ! స క ల ప్రీం” అను అమృతారి పంచదశాక్షరీ మంత్రములోని అక్షరములన్నియు బీజాక్షరములే! ఒక్కొక్క బీజాక్షరమునకు విడివిడిగా ఒక్కొక్క అర్థము వున్నది. అన్ని అక్షరములు మూడు కూటములుగా వున్నవి. ఈ అక్షరములు, ఆ కూటములు గూడ సంకేతములే ! అయిననూ మంత్రములో ఒక నిర్దిష్టమైన వాక్యానిర్వాణము లేదు. అందువలన ఇది మంత్రమగునే కాని ప్రార్థన కాదు. కాని, గాయత్రీ మంత్రములో నిర్దిష్టమైన అర్థవంతమైన వాక్య నిర్వాణము గలదు. “ఎవరు మా బుధ్యలను ప్రచోదనము చేయుచున్నారో - అట్టి సవిత్రమూర్తి యొక్క దివ్యమైన తెల్లని తేజస్సును వేము ధ్యానించు చున్నాము”, అను చక్కని అర్థములో వాక్య నిర్వాణమున్నది. ఒక నిర్దిష్టమైన అర్థము, అభ్యర్థనము వుండి ప్రార్థన, మంత్రము ఒక దానిలో ఒకటి అంతర్లీనమై వుండుటచే గాయత్రి - మంత్రము మరియు ప్రార్థన గూడా అగును.

మంత్రము, ప్రార్థన గూడా అయినటువంటి గాయత్రీ మంత్రము తెలుపు వివిధ అంశములు ఇక మీదట చర్చించబడును.

గాయత్రీ మంత్రమునకు అక్షరములెన్ని ?

గానము చేయదగిన గాయత్రీ మంత్రములో రెండు విధములైన మంత్రములు గలవు. 1) విశిష్ట గాయత్రి 2) జప గాయత్రి

1. విశిష్ట గాయత్రి

విశిష్ట గాయత్రిలో ప్రణవము (ఓంకారము), సప్త వ్యాహృతులు, మూడు పాదములు, ప్రాణాయామమునకు సంబంధించిన చివరి మంత్రభాగము వుండును. వీటితో విశిష్ట గాయత్రి ఈ క్రింద తెలుపబడిన విధముగా నుండును.

“ఓం భూః | ఓం భువః | ఓగ్గం సువః | ఓం మహః | ఓం జనః | ఓం తపః | ఓగ్గం సత్యం | ఓం తత్పవితుర్వరేణ్యం | భర్తో దేవస్య ధీమహి | ధియో యో నః ప్రచోదయాత్ | ఓమాపా జ్యోతీరసాఖ్యతం బ్రహ్మ భూర్భువస్మవరోమ్”

ఈ విశిష్ట గాయత్రిని ప్రాణాయామము నందు, ప్రాయశ్చిత్త అర్థాన్ని ప్రదానము నందు వినియోగించుదురు.

2. జప గాయత్రి

జప గాయత్రిలో ప్రణవము (ఓంకారము), మూడు పాదములు మాత్రమే ఉండును. ఈ జపగాయత్రినే సాధారణముగా గాయత్రీ మంత్రముగా వ్యవహరించురు. ఈ జప గాయత్రి మంత్రమును గూర్చియే

ఈ పుస్తకము నందు వివరణ ఇచ్చుట జరిగినది. ఈ జపగాయత్రి ఈ క్రింద తెలిపిన విధముగా నుండును.

ఓం భూర్భువుస్యవః । తత్స్థితుర్వరేణ్యం । భద్గో ద్వేవస్య
ధీమహి । ధియోయోనః ప్రభోదయాత్ ॥

పైన తెలుపబడిన జప గాయత్రీ మంత్రములో మొత్తము 29 అక్షరములు లెక్కకు వచ్చును. మరి గాయత్రీ మంత్రములో 24 అక్షరములు (చతుర్యగ్ంశత్వక్షరా) వుండును అందురు గదా ! మరి 29 వచ్చినవేమి ? పైన తెలిపిన మంత్రములో మూడు వ్యాహృతులు అనగా భూః, భువః, సువః, (కొందరు ‘సువః’ కు బదులు ‘స్వః’ అందురు. అయినను అర్థము మారదు.) అనునవి గాయత్రీ మంత్ర ప్రధాన భాగమునకు చెందవు. జప గాయత్రిలో గాయత్రీ మంత్ర ప్రధాన భాగము ఈ క్రింద తెలుఁఁడినది.

ఓం తత్స్థితుర్వరేణ్యమ్ । భద్గో ద్వేవస్య ధీమహి ।
ధైయో యో నః ప్రభోదయాత్ ॥

(‘ణ్యమ్’ను ఒకే క్షరముగాను అట్టే ‘యాత్’ను ఒకే అక్షరముగాను లెక్క వేయవలెను).

కొందరు ‘బిం’ను విడచి మిగిలిన దానిని గాయత్రీ మంత్రముగా చెప్పుదురు. అప్పుడు మంత్రమునకు 23 అక్షరములే వచ్చును. ఈ లోపమును పూరించుటకువారు “తత్త్వవితుర్వరేణియమ్ | భర్గోదేవస్య ధీమహి | ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ ||” అని చెప్పుదురు. అనగా ఈ పద్ధతిలో “వరేణ్యమ్” అను పదమును ‘వరేణియమ్’ అని విడదీయుట జరిగినదన్నమాట ! ఇట్లు చేయు విధానము ఏదో కిట్టించిన విధానము (Manipulation)గా నున్నట్లు తోచును. అందువలన ప్రణవ పూర్వకముగా, అనగా “బిం తత్త్వవితుర్వరేణ్యమ్ భర్గోదేవస్య ధీమహి | ధియో యోనః ప్రచోదయాత్ ||” అనునదియే 24 అక్షరముల ప్రధాన గాయత్రీ మంత్రముగా లెక్క పెట్టుకొనవలెను.

ప్రణవ పూర్వకముగా మంత్రములను చెప్పుట గూడ సంప్రదాయమే (‘బిం నమో భగవతే వాసుదేవాయ’ (ద్వాదశాక్షరి) ‘బిం నమో నారాయణాయ’ (అష్టాక్షరి) మొదలగునవి.) (ప్రణవ పూర్వకముగా చెప్పుటలో నిధించు ప్రాముఖ్యము తరువాత సోదాహరణముగా చెప్పబడును).

గాయత్రీ మంత్రమునకు 24 అక్షరములెందుకు వచ్చినవి ?

“ఉన్నేష నిమిషాత్మన్ విషస్ఫువనావళిః”

- శ్రీ లలితాసహస్ర నామ స్తోతం

“జగన్మాత కనురెప్పలు తెరిచినపుడు జగత్తు సృజింపబడి, ఆమె కనురెప్పలు మూసినపుడు జగత్తు లయము చెందును” అని పై శ్లోక పాద తాత్పర్యము.

ఒకదాని తరువాత మరి యొకటి ఏకాంతరముగా అనగా, ఒకదాని తరువాత ఒకటి (Alternate) మారుతూ నిరంతరము జరుగు ప్రక్రియలలో మనము ఎత్తుగున్నంత వరకు తక్కువ కాలవ్యవధిలో జరుగు ప్రక్రియ రెప్పపాటు. ఈ కాలవ్యవధినే అవర్తన కాలము (Time Period) అందురు. రెప్పపాటు అవర్తనకాలము కన్న రానురాను ఎక్కువ అవర్తన కాలములో జరుగు ప్రక్రియలు గలవు. అవి 1. పగలు - రాత్రి (అవర్తన కాలము - ఒకరోజు) 2. శుక్ల పక్షము - కృష్ణ పక్షము (అవర్తన కాలము - ఒక నెల), 3. ఉత్తరాయణము - దక్కిణాయనము (అవర్తన కాలం - ఒక సంవత్సరం), 4. ఉదయ కల్పము - క్షయకల్పము.

(అవర్తన కాలం - $2 \times 365 \times 432000 \times 71 \times 14 = 313467840000$ మానవ సంవత్సరములు)

ఆవర్తన ధర్మము గలిగి యుండుట బ్రతి లక్షణము. సృష్టి గానములో ఇట్టి బ్రతి లక్షణమును మన భారతీయ బుధులు సృష్టిముగా గుర్తించిరి. బ్రతి లయాత్మక లక్షణము విశ్వ సృష్టికి తల్లిదండ్రుల వంటిది. జ్యోతిశాస్త్రములో ఈ తల్లిదండ్రులకు వరుసగా చంద్రుడు - సూర్యుడు సామ్యములు, ప్రతీకలు - (Symbolic indicators). ఈ సూర్యచంద్ర గోళములు చూచుటకు - భజన చేయుటకు ఉపయోగించు రెండు తాళపు చిప్పుల వలె నుండును. భజనలో తాళమును వేయునపుడు తాళపు

చివ్వలు ఏ విధముగా దగ్గరకు వచ్చుచూ - దూరముగా పోవుచూ ఉండునో అదే విధముగా సూర్య చంద్ర గోళములు కూడా కాలగమనములో ఏకాంతరముగా దగ్గరకు వచ్చుచు - దూరముగా పోవుచూ ఉండును. సూర్య చంద్రుల ఇట్టి సాపేక్ష గమనము (Relative motion) వలననే సృష్టికి ఒక బ్రతి లయబధ్యమైన లక్షణము ఏర్పడుచున్నది. సూర్యచంద్రులు దగ్గరగా వచ్చుటనే జ్యోతిశ్యాప్తములో సూర్య చంద్రుల మధ్య ‘సమాగమ దృష్టి’ (Conjunction of sun and moon) అందురు. ఇదియే ప్రతయమునకు సంకేతమైన అమావాస్య. సూర్య చంద్రులు దూరముగా పోవుటను సూర్యచంద్రుల మధ్య ‘సమసప్తక దృష్టి’ (Sun opposition Moon) అందురు. ఇదియే సృష్టికి సంకేతమైన పూర్ణిమ. భూమి సూర్యుని చుట్టును ఒక భ్రమణము పూర్తి చేయు లోపల, అనగా - ఒక మానవ సంవత్సరములో సూర్యచంద్రులు 12 సార్లు దగ్గరకు వచ్చుట, 12 సార్లు దూరముగా పోవుట అనగా 12 అమావాస్యలు 12 పూర్ణిమలు మొత్తము 24 అగును. ఇవియే ఒక సంవత్సరములో 24 అర్ధ మాసములు లేక పక్షములు. (సూర్యుడు మన ఆత్మకు, చంద్రుడు మన మనస్సుకు, భూమి మన దేహమునకు ప్రతీకలు. భూమి సూర్యుని చుట్టును తాను ఒక భ్రమణము పూర్తి చేయు లోపల సూర్యచంద్రులు 12 సార్లు దగ్గరకు వచ్చుచూ, 12 సార్లు దూరముగా పోవుచుందురు. అనగా, మన దేహము ఒక్కసారి ఆత్మ చుట్టు తాను ప్రదక్షిణము చేయు లోపల - మన ఆత్మ మనస్సులు 12 సార్లు దగ్గరకు వచ్చి 12 సార్లు దూరముగా పోవుట జరుగును అని గూడా తెలుసుకొనవలెను.

యజ్ఞర్వేదమునకు బ్రాహ్మణము (Commentary) అయిన శతవధ బ్రాహ్మణములో 14వ కాండలో 8వ ఆధ్యాయములోని 15వ బ్రాహ్మణములో ఈ గాయత్రీ మంత్రము యొక్క వైశిష్ట్యము చెప్పబడినది. భోగ, మోక్ష, విద్యగా చెప్పబడినది. సంవత్సరమునకు 24 అర్థమాసములు లేక పక్షములు అని చెప్పబడినది గదా ! ఇవి గాయత్రీ మంత్రమునకు 24 అక్కరములుగా తీసికొనబడినవి. సంవత్సరములో 3 కాలములు 1) వేసవికాలము, 2) వర్షాకాలము, 3) శితాకాలము. దీని ననుసరించి గాయత్రీ ఛందస్పృ గూడ 3 పాదములుగా విభజింపబడినది. ఒక్కొక్క పాదమునకు 8 అక్కరములు చొప్పున మూడు పాదములకు $3 \times 8 = 24$ అక్కరములు.

గాయత్రీ మంత్ర విభజన

గాయత్రీ మంత్రమును ఈ క్రింద తెలిపిన విధముగా విభజన చేసినచో అర్థ వివరణము సుకరమగును.

1. ఓం

2. భూః, భువః, సువః!

3. ఓం తత్సమితుర్వోణ్యమ్ | భర్గోదేవస్య ధీమహి |

ధియో యోనః ప్రచోదయాత్ |

1) ముందుగా అ + ఉ + మ అను మూడు అక్కరములు కలిపి వున్న ప్రణవ సంకేత ఏకాక్షరము; 2) తరువాత ఈ ఏకాక్షరములో ఇమిడి

పుండి, విచ్చుకొను మూడు అక్కరములకు ప్రతీకలుగా గలిగిన మూడు వ్యాహృతులను తెలుపు పదములు; 3) ఆ తరువాత ఈమూడు పదములు మరింత విచ్చుకొనినట్లు మూడు పాదములు. ఈ విధముగా విభజన చేయవలెను.

ప్రణవము

ప్ర + నవ = ప్రణవ - ప్ర - అనగా ప్రారంభము లేదా ప్రథమ లేదా ఒకటి. నవ - అనగా తొమ్మిది; మరియు ప్ర - అనగా ప్రాత, నవ - అనగా క్రోత్త అని అర్థములు చెప్పుకొనవచ్చును. 1 నుండి 9 వరకు విచ్చుకొను గుణము ప్రణవ పదములో గలదు లేదా “ప్రాచీనము నుండి నవీనము వరకు” అను అర్థము ప్రణవ పదములో గలదు. అనగా సంఖ్యాత్మకముగాను ఆవరణాత్మకము గాను విచ్చుకొను గుణము ఈ “ఓం” అక్కరములో గలదు. అందుచేతనే భగవద్గీతలో “ఓమిత్యేకాక్రం బ్రహ్మ” అని గీతాచార్యునిచే సూచింపబడినది. ‘బృహ్మణము’ అనగా విచ్చుకొనుట. స్ఫోగా విచ్చుకొను వాడు గాబట్టి స్ఫోకరకు ‘బ్రహ్మ’ అను పేరు వచ్చినది. అట్లే, విచ్చుకొను గుణము నిక్షిప్తమై వున్నది గాబట్టి ‘ఓం’ గూడా బృహ్మణత్వము గలిగినదై “ఓం ఇతి ఏకాక్రం బ్రహ్మ” అని గీతాచార్యునిచే సూచింపబడినది.

‘ఓం’ అక్కరములోని అ, ఔ, మ అను మూడు అక్కరములు వరుసగా అధోలోక, ఊర్ధ్వలోక, మధ్యలోకములను సూచించును. వీటినే ప్రతి మానవునిలో పాతాళ లేదా రాక్షసలోకము (నాభికి దిగువ భాగము),

దేవలోకము (కంతము నుండి పైన వుండు శిరోభాగము) మధ్య లేక మర్ద్యలోకము (కంతమునకు నాభికి మధ్య వుండు భాగము)లుగా సూచించు సంప్రదాయము గలదు. వీటినే పరమాణు (Atom), పరమాత్మ (Cosmic Purusha), ప్రాణి (Living being) లకు ప్రతీకలుగా గూడ వ్యవహారించవచ్చును. మరియు వీటిని వరుసగా స్థాల, కారణ, సూక్ష్మ లోకములకు ప్రతీకలుగా గూడ సమన్వయ పరచుకొనవచ్చును.

‘ఏకాక్షరమైన ‘ఓం’ లోని మూడు అక్షరములు అయిన - అ, ఔ, మ-లు మరల ఒక్కిక్క అక్షరమునకు ఒక్కిక్క పదము చౌప్పున మూడు పదములుగా విచ్చుకొనగా మూడు వ్యాహృతులైన ‘భూః’, ‘భువః’, ‘సువః’ వచ్చినవి. భూలోకము - అధోలోకమును; సువర్లోకము - ఊర్ధ్వలోకమును; భువర్లోకము - మధ్యలోకమును సూచించును. ఈ మూడు వ్యాహృతుల, మూడు లోకముల, వాటి అధిష్టానదేవతల గురించి తరువాత మరింత వివరించబడును.

మూడు వ్యాహృతుల పదములు తరువాత మూడు పాద ములుగా విచ్చుకొని గాయత్రీ మంత్ర ప్రధాన భాగమును ఏర్పరచును.

వ్యాహృతుల వివరణము

1. “భూరితివా అయమ్ లోకః, భువ ఇత్యంతరిక్షమ్, సువరిత్య సౌలోకః” - తైతీరీయం - శిక్షావర్లి.

పైన చెప్పిన బుక్కునందు 3 లోకముల గురించి చెప్పబడినది.

1) భూలోకము 2) భువర్లోకము 3) సువర్లోకము. గాయత్రీ మంత్రమును మూడు పాదములుగా విభజించినపుడు వానిని క్రమముగా ఈ మూడు లోకములతోను సమన్వయ పరచి ధ్యానము చేయవలెను. అనగా, మొదటి పాదమును భూలోక సమన్వయముతో - అనగా, భౌతిక సృష్టి రూపమున ధ్యానము చేయవలెను. అనగా, ద్రవ్య మయాత్మక సృష్టి రూపమున ధ్యానము చేయవలెను. రెండవ పాదమును భువర్లోకముతో సమన్వయ పరచి శక్తిమయాత్మక రూపమున ధ్యానము చేయవలెను. ఇక మూడవ పాదమును సువర్లోకముతో సమన్వయపరచి ప్రజ్ఞామయాత్మక సృష్టి రూపమున ధ్యానము చేయవలయును. ఈ మూడు లోకములను అంగ్గమున 1) Plane of materialisation or precipitation అనియు 2) Plane of Vibration అనియు 3) Plane of radiation or Light or Consciousness అనియు వరువగా వ్యవహరింతురు. ఈ విధమైన ధ్యానము వలన ధ్యానించు వానికి ఈ మూడు లోకముల పైన స్వామిత్వము కలుగును.

ప్రధాన కారణము (Primary or First cause) నుండి సూక్ష్మమునకు (Subtle), సూక్ష్మము నుండి స్థాలమునకు జగత్తు ఏర్పడుచున్నది. ఈ మూడు స్థాలములను వరుసగా 1) ప్రజ్ఞ 2) శక్తి 3) ద్రవ్యము అనవచ్చును. స్థాలము నుండి సూక్ష్మమునకు చూచినచో అనగా కార్యము నుండి కారణము వైపునకు చూచినచో - అనగా, మనము ఎరిగి యున్న దాని నుండి ఎరుగవలసిన దాని వైపుగా చూచినచో - పైన చెప్పిన వరుస తలక్రిందులగును. అనగా ముందు ద్రవ్యము, అందుపైన

శక్తి, ఆ పైన ప్రజ్ఞగా వరుస మారును. ఈ విధముగా ధ్యానము చేసినపుడు ముందు ద్రవ్యత్తుక లోకమునకు అధిష్టాన దేవతలయిన అష్ట వసువుల యొక్క అనుగ్రహము కలుగును. అటుపైన శక్తి మయాత్మక లోకమునకు అధిష్టాన దేవతలయిన ఏకాదశ రుద్రుల యొక్క అనుగ్రహము కలుగును. ఆ పైన ప్రజ్ఞామయాత్మక లోకమునకు అధిష్టాన దేవతలయిన ద్వాదశ అదిత్యుల అనుగ్రహము కలుగును. అప్పుడు ఈ మూడు లోకములపై స్వామిత్వము సిద్ధించును. (పైన చెప్పిన మూడు లోకముల అధిష్టాన దేవతలు ఒకరి కంబె ఒకరు సూక్ష్మతర దేవతలు. శక్యత్తుక లోకము - ద్రవ్యమునకు ప్రజ్ఞకు మధ్యగా నుండుటచే దీనిని అంతరిక్ష లోకము (Intermediate Plane) అని కూడా అందురు. మరియు ఈ అంతరిక్ష లోకమునే రుద్రలోకము అని కూడ వ్యవహరింతురు. ఇది స్పందనాత్మకము. అందువలన దీనిని ఆంగ్లమున (Plane of Vibration) అని అనవచ్చును. ఈ స్పందనము వలననే ప్రజ్ఞ చైతన్యవంతమై ద్రవ్యమునకు దారితీయును. "Space pulsates". అనునది ఆధునిక విజ్ఞానశాస్త్ర సిద్ధాంతము. ప్రజ్ఞచే ఏకాంతర రీతిని (Process of alteration) జరుగు హృదయ స్పందనము వలన శ్వాసకోశము ప్రచోదితమై ఉచ్ఛాస, నిశ్చాసములు పుట్టి, జీవి యొక్క జీవన వ్యాపారము కొనసాగుచున్నది. ఇప్పుడు చెప్పినది బ్రహ్మండ సృష్టికని, పిండాండ సృష్టికని మూల సూత్రము. దీనినే పైభాగరస మహాశయుడు "As above so below" అను చిన్న పదములతో ఆంగ్లమున చెప్పినాడు.

2. “భూరితివా బుచః, భువరితిసామాని. సువరితి యజూగ్ంషి”

- తైత్తిరీయం - శిక్షావల్లి.

పైన చెప్పబడిన బుక్కను బట్టి మూడు లోకములను బుక్కామ యజ్ఞేదములుగా సమన్వయ పరచుకొనవలయును. మరియు “వాగేవబుక్” అను దానిని బట్టి బుగ్గేదమును కంఠము నందలి వాక్కుగాను, “ప్రాణస్వామవేదః” అను దానిని బట్టి సామవేదమును శ్వాసగను, “యజ్ఞో యజ్ఞేదః” అను దానిని బట్టి యజ్ఞేదమును కర్మాచారజముగను - సమన్వయ పరచుకొనవలయును. ఇంతకు ముందు ఉదహరించిన వ్యాహృతులను బట్ట గాయత్రీ మంత్రములోని మూడు పాదములను వరుసగా బుక్కామ యజ్ఞేదములుగ ధ్యానము చేయవలయును. ఈ ధ్యానమువలన ధ్యానించు వానికి త్రయి విద్యాపై స్వామిత్వము కలుగును.

3. “భూరితివై ప్రాణః, భువరిత్వపానః, సువరితివ్యానః:”
తైత్తిరీయమ్ - శిక్షావల్లి.

పైన చెప్పబడిన బుక్కను బట్టి మూడు లోకములను ప్రాణ, అపాన - వ్యానములుగా సమన్వయ పరచుకొనవలయును. ఉచ్ఛ్వాసము ప్రాణము అనబడును. (Force of attraction or receiving faculty) నిశ్వాసము - అపానము అనబడును. (Force of repulsion or releasing or outgoing faculty) దేహము నందు వ్యాపించు చైతన్య రూపమగు ప్రాణము - వ్యాన మనబడును. (Force of distribution or permeiating faculty). ఇంతకు ముందు ఉదహరించిన వ్యాహృతులను

బట్టి గాయత్రీ మూడు పాదములను ప్రాణ, అపాన, వ్యానములుగ ధ్యానము చేయవలయును. దీని వలన ధ్యానించు వానికి ప్రాణ ప్రవృత్తులపై స్వామిత్వము కలుగును.

4. “భూరితివా అగ్నిః, భువ ఇతి వాయుః, సువరిత్యాదిత్యః”
తైత్తిరీయమ్ - శిక్షావర్లి.

సైన చెప్పబడిన బుక్కను బట్టి మూడు లోకములను అగ్ని, వాయువు, ఆదిత్యులుగా సమన్వయ పరచుకొనవలయును. మరియు, ముందు ఉదహరించిన వ్యాహృతులను బట్టి గాయత్రీ మూడు పాదములను వరుసగా అగ్నితోను, వాయువుతోను, ఆదిత్యనితోను, సమన్వయపరచి ధ్యానము చేయవలయును. ఈ విధమైన ధ్యానము వలన ముగ్గురు అధిష్టాన దేవతల అనుగ్రహము, అటుపైన వారిపై స్వామిత్వము కలుగును.

నాల్గవ పాద ప్రస్తి

గాయత్రీ మంత్రమును సైన చెప్పిన విధముగా మూడు పాదములు ధ్యానము చేయునపుడు ఈ మూడు లోకములకును, ధ్యానించు వానికిని వెనుక తెరవలె ఉండునట్టి అవ్యక్తమైన వెలుగు “తురీయ” మనబడును. ‘తురీయము’ అనగా నాల్గవది’ అని అర్థము. ఈ మొదటి మూడు ధ్యానములపై స్వామిత్వము కలిగిన వెనుక వానినే తురీయము నందు సమర్పణము చేయవలయును. అదియే మోక్షస్థితి. అది అస్తిత్వము కన్న అతీతముగా ఉండును. అస్తిత్వము రజస్సుతో

కూడినది. ఈ తురీయము రజస్సు కన్న పరమైయుండును. గనుక, దానిని పరోరజము అందురు. దీనినే గాయత్రి యొక్క నాల్గవ పాదముగా “శతపథ భ్రాహ్మణము”లో వర్ణించుట జరిగినది. ఈ నాల్గవ పాదము గూడ 8 అక్కరములు కలది. పరో + రజసి + సా + అవతు + ఓం లేదా “పరోరజసిసావదోం” అనునది నాల్గవ పాదమగును. ఈ నాల్గవ పాదముతో కలిపిన గాయత్రీ మంత్రము మోక్ష జీవులచే ధ్యానము చేయబడుచుండును. ఇందు చెప్పిన తురీయమునే “దర్శనము” అని గూడా అందురు. అనగా ఈ ధ్యానములో దర్శించువాడు, దర్శించబడినది, ఏకమై ఒకేవెలుగుగా అనుభూతి యగును. దీనిని పాందిన వాడు యశస్సు, శ్రీ అనువానిపై గూడ స్వామిత్వము పాందును.

ధ్యానరూప ప్రసక్తి

ఇతర మంత్రముల విషయములో ధ్యానము చేయుటకు ధ్యాన దేవతగా ఒక స్వరూపము చెప్పబడును. గాయత్రీ మంత్రము చేయునపుడు కొందరు “ముక్కొవిద్రుమహేమనీల.... హస్తార్ఘంపంతీం భజే” అను శ్లోకములో వర్ణించినట్లు శ్రీ రూప ధ్యానదేవతను, మరి కొందరు “ధ్వేయస్సదాసవిత్త మండల మధ్యవర్తీ... శంఖ చక్రః” అను శ్లోకములో వర్ణించినట్లు పురుష రూపమైన సూర్యుని దేవతగను ధ్యానింతురు. విభేదములు చూడక సమన్వయమును చూచువారు రెండు శ్లోకములనూ ధ్యానమునకు ఉపయోగింతురు. మంత్రము గాయత్రీ చందనస్సులో నుండుటచే గాయత్రీకి శ్రీ రూప ధ్యాన దేవతను,

మంత్రములో “సవితుర్వ్యేణ్యమ్” “యః” అనియు ఉండుటచే “సవితా” అనగా, సూర్యనిగా పురుష రూప దేవతను ఏర్పరచుట జరిగినది. కానీ, నిజమునకు గాయత్రీ మంత్రమునకు ఒక నిర్దిష్ట ధ్యానరూపము లేదనియే చెప్పవలెను. అందువలననే ఈ మంత్రము ఇష్ట మతములతో గాని ఇష్ట దేవతలతో కానీ, సంబంధము లేకుండా సర్వలకు నువ్వకరించు మంత్రము అయినది. (Impersonal and Universal).

గాయత్రీలో సవితృమూర్తి

గాయత్రీ మంత్రమునకు సవితృమూర్తిని ధ్యానదేవతగా చేసుకొనుటలో గూడ చాల సమంజసము కలదు. మన ఉనికికి కారణమైనది భూమి. భూమి ఉనికికి కారణము గ్రహములతో కూడిన సూర్యాడు. సూర్య కుటుంబము యొక్క ఉనికికి కారణము సూర్యాడు. కాబట్టి, ఈ మొత్తము సూర్య కుటుంబము అంతయు సూర్యని పైన ఆధారపడి యున్నది. అందుచేతనే సూర్యాడు ‘మూల విరాట్’ అగుచున్నాడు. ప్రజ్ఞా లోకములోని బుద్ధులను ప్రచోదనము చేయు సవితృమండల మూర్తిని వ్యక్తము చేయు భాస్కరుని అనుగ్రహముచే మనకందఱకు ప్రాణశక్తి, వృధిశక్తి, బుద్ధిశక్తి మొదలైనవి పనిచేయుచున్నవి. సూర్య కుటుంబము లోని అన్ని రకముల జీవుల, జీవన శక్తులకు మూలభూతమైన శక్తి ఈ సూర్యనిదేనని విజ్ఞాన శాస్త్రము చెప్పుచున్నది. కేంద్రిక మేళన ప్రక్రియ (Nuclear Fusion) వలన పైప్రోజెక్షన్ పరమాణువులు - హీలియమ్ పరమాణువులుగ మారుటలో ఉధృవించు

శక్తి సూర్యునిలోని శక్తిని తరుగకుండ చేయుచున్నదని గూడ శాప్రము చెప్పుచున్నది.. ఈ సూర్యుని నుండి వచ్చు శక్తి అంతయూ అదుపులో ఉంచబడి యుండును. సూర్యుని ఉష్ణోగ్రత ఉన్నదాని కంటే ఒక శాతము పెరిగినచో సమస్త సూర్య కుటుంబము, మానవ కోటి బూడిద అయిపోవలసినదే ! లేదా ఒక శాతము తగ్గినచో సమస్త సూర్య కుటుంబము మంచు గడ్డ వలె ముద్ద కట్టుకు పోవలసినదే ! కాని, ఇటువంటి విషత్కర పరిస్థితులు రాకుండా సూర్యుని ఉష్ణోగ్రత అతి జాగ్రత్తగా నిర్మిష్టమైన, అవసరమైన విలువ వద్దనే ఉండుట చాల ఆశ్చర్యము. అది కేవలము తన కుటుంబము వారిపై ఆ సూర్యునికి గల వాత్సల్యము, అనుగ్రహము అని చెప్పవలయును. మరియుక సాంకేతిక కారణమును చెప్పగలిగినను, చెప్పలేకపోయినను కుటుంబ రక్తం జరుగుచునే యున్నది కదా!

సూర్య గోళమును గూర్చి విజ్ఞానశాప్రము చాల విషయములు తెలియబరచును. కాని, ఈ సూర్యశక్తి భౌతిక జీవులకు మాత్రమే పరిమితము అని చెప్పట విజ్ఞానశాప్ర పరిమితిని (Limitation) తెలియ జేయును. “నిజమునకు భౌతిక, మానసిక, ఆధ్యాత్మిక కక్ష్యలలో గూడ ఈ సూర్యశక్తి వినియోగపడును” అని తపస్సాధన, యోగము ద్వారా భారతీయ బుధులు తెలుసుకొనిరి. భౌతికముగా కనబడుసూర్య గోళములో నిక్షిప్తమై దృగ్గోచరము కాని లోకములు ఎన్నియో ఉన్నవి. ఈ గుప్త లోకములకన్నిటికి అధినాథుడైన వాడే “సూర్యంతర్వర్తి లేక సూర్యనారాయణుడు” అని భారతీయుల సిద్ధాంతము. ఈ సూర్య

నారాయణుని గూర్చియే మహాసారము, ఆదిత్య హృదయము చెప్పును. ఈ విశ్వ ప్రజ్ఞ నుండి అన్ని రకముల లోకములు, శక్తులు, గుణములు వ్యక్తమగుచు లీనమగుచున్నవని తెలిసికొనవలయును. ఒక్క ముక్కలో చెప్పవలెనన్నచో మనము ఆయనలో పుట్టుచూ, పెరుగుచూ, జీవించుచూ చివరకు ఆయనలోనే లీనమయి పోవుచుంటిమి. కాబట్టి అటువంటి ప్రజ్ఞా మూల కేంద్రమునకు స్థావరమైన జ్ఞాన భాస్కరుని గాయత్రీ మంత్రములో “తత్ సవితుః” అనియు మరియు “యః” అని ఆ సవితకు సంబంధ వాచక సర్వనామమును (Relative Pronoun) తీసికొనుటయు ఎంతైనా మంజసము కదా!

గాయత్రీ మంత్ర విభజన- శాస్త్రియోదాహరణ

ప్రణవ వ్యాహృతులతో కూడిన గాయత్రీ మంత్రమును గూడ మూడు భాగములుగా విభజింపవచ్చును. మొదటి భాగములో కేవలము ప్రణవముతో కూడిన వ్యాహృతులు అనగా “ఓం భూర్భువస్యామః” వచ్చును రెండవ భాగములో “ఓం తత్ సవితుర్వ్యరేణ్యమ్ భర్తో దేవస్య ధీమహి” వచ్చును. మూడవ భాగములో “ధియో యోనః ప్రచోదయాత్” వచ్చును. ఈ విధమైన విభజన వలన మరియుక సమన్వయము సాధింపవచ్చును.

మొదటి భాగము వలన సాధకునిలో నిద్రాణమై యున్న దివ్యమైన శక్తులను రగుల్చొల్పట జరుగును. మిగిలిన రెండు, మూడు భాగముల వలన సాధకుడు పొందవలసిన వాటికి తగిన పునాది ఈ మొదటిభాగము వలన వచ్చు శక్తి వలననే ఏర్పడును. ఈ శక్తి శబ్దము

ద్వారా ప్రచోదనము చేయబడును. ఈ ప్రచోదనకు - వ్యాహృతులకు ముందు ఉచ్చరించు ప్రణవము ప్రారంభమును, త్వరణ శక్తిని సమకూర్చును. ఈ ప్రణవము ఛందస్నులకు నాంది అని కాళిదాసు రఘు వంశములో గూడ ప్రాయము. (ప్రణవః ఛంద సామివ) ఛందస్ను గమనమును తెలుపునది. ఆట్టి ఛందస్నులకు నాంది ప్రణవము కనుక శబ్ద ప్రపంచమునకు గూడ ప్రణవము నాంది యగును. అన్ని శబ్దములు ఓంకారము నందు పుట్టి, ఓంకారము లోనికి లీనమగును. బైబిల్ గ్రంథము నందు గూడా First there was the word అని John's revelationలో వుండును. “ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ” అని సృష్టి కర్తవ్యైన బ్రహ్మను గూడ “ఓం”తో సమన్వయపరచుటలో సృష్టికి మూలము గూడ ఓంకారము అని తెలియును. మన శ్వాసశోసి ఉచ్చాస నిశ్వాసముల ద్వారా జరుగు అజపా గాయత్రి అనగా “సోఽమా”లో కూడా ఓంకారము నికిప్తమై, జవన వ్యాపారమునకు కారణభూతమగుచున్నది. పరమేశ్వరుని వ్యక్తపరచుటకు ఉపయోగించు పదము గూడ “ఓం” అను అక్షరమే (తస్యవాచకః ప్రణవః) అని పతంజలి మహర్షితన యోగ శాస్త్రము నందు సృష్టము చేసినాడు. ఇన్ని సమన్వయములను బట్టి గాయత్రీ మంత్రమునకు, వ్యాహృతులకు నాందిగ ఓంకారము చేర్చి ఉచ్చరించుట ఎంతయో శాస్త్రీయము, సమంజసము.

ఈక రెండవ భాగము - సూర్యాంతర్వ్యాహృతయైన నారాయణుని ప్రజ్ఞయిందు మన ప్రజ్ఞ లీనమగుటకు తగిన, కావలసిన శక్తి సామర్థ్యములు పొందుటలో నుండవలసిన తపస, పట్టుదలలను కలుగ చేయును.

ఇక మూడవ భాగము వలన - సాధకుని జీవాత్మ పరమాత్మలోనికి లీనమగుట జరుగును. ఈ స్థితిలోనే ఆత్మ శరణాగతి సంపూర్ణముగా కలుగును. ఈ స్థితిలోనే తాను విశ్వములో ఒక విడి భాగముగా గుర్తుండడము గాక, తాను పరమాత్మలోనే అంతర్లీనమై యున్న అంశమనే అనుభూతిని ఆ పరమాత్మ అనుగ్రహము ద్వారా పొందుట జరుగును. అనగా ఇది తాదాత్మ్యమును, అద్వైత సిద్ధిని కలుగజేయు భాగము.

పైన చెప్పిన మూడు భాగములలో జరుగు మార్పులను ఈ క్రింది ఉదహారణ ద్వారా అర్థము చేసుకొనవచ్చును.

ఒక విలుకాడు ధ్యేయమును గురి చూచి, బాణమును కొట్టి ప్రతిఫలముపొందు ప్రక్రియతో పైన ఉదహారించిన మూడు భాగములలో జరుగు మార్పులను సమస్యయ పరచుకొనవచ్చును.

మొదట విలుకాడు విల్లును చేతబట్టి, వంచి, దానికి నారిని సంధించుట జరుగును. అటుపైన వింటినారికి బాణమును బిగించి నారిని వీలైనంత వెనుకు లాగుచు తగినంత తన్యతను (Tension) కలుగజేయును. ఆపైన బాణమును గురి చూచిన ధ్యేయము వైపునకు వదలుట జరుగును. ఈమూడు భాగములలో మొదట తను కొట్టుటకు కావలసిన పరిస్థితికి విల్లును తెచ్చుట జరుగును. గాయత్రీ మొదటి భాగములో గూడ ఇటువంటి ప్రయత్నమే జరుగును.

ఇక రెండవ భాగములో - వింటి యందు, నారి యందు తగినంత స్థితి శక్తిని (Potential energy) తనలో నుండి వెచ్చించును. ఈ ప్రయత్నము కేవలము తన శక్తి మీదనే ఆధారపడి యుండును. ఇది మానవ ప్రయత్నము వంటిది. గాయత్రీ రెండవ భాగములో కూడ ఇటువంటి ప్రయత్నమే జరుగును. ఇక మూడవ భాగములో ఎక్కు పెట్టిన బాణము ధ్వయములో చేరిపోవును. ఇట్లు జరుగుటలో నిక్కిష్టమైయన్న స్థితిశక్తి (Potential energy) అంతయు గతి శక్తిగా (Kinetic energy) మారి ధ్వయమును చేరును. ఈ ప్రయత్నము సాధకుని శక్తితో ప్రమేయము లేదు. ఇది దైవానుగ్రహము. మార్గమధ్వయములో అవ రోధములు లేకుండా చేయుట దైవానుగ్రహమే కాని మానవ ప్రయత్నమునకు సంబంధించిన విషయము కాదు. అట్టి దైవానుగ్రహము కలసి వచ్చినపుడు బాణము దానంతటది ధ్వయమును చేరును. గాయత్రీ మూడవ భాగములో కూడా ఇటువంటి ప్రయత్నమే జరిగి ప్రతిఫలమును సాధకుడు పొందును.

మానవ ప్రయత్నము - దైవానుగ్రహము

సాధారణముగా ఒక పని జరుగవలెనన్నచో మానవ ప్రయత్నము దైవానుగ్రహము రెండును కలసి రావలయునని అందురు. కాని, కొందరు శూర్పుగా మానవ ప్రయత్నము పైనను, మరి కొందరు దైవానుగ్రహము పైనను నమ్మకము గలిగి యుందురు.

“అంతా వాడిలీల. మన దేమియును లేదు” అని పని

జరుగుటకు తమ వంతు మానవ ప్రయత్నమునుగూడ చెయ్యని వారుందురు. వీరిని వేదాంతులనుట కంటే మెట్ట వేదాంతులనుట శ్రేయస్వరము. వీరిని - చెయవలసిన పనిని ఎగగొట్టువారు (Escapists) అలసులు, సామరులు అని అనవచ్చును. ఇటువంటివారు సంకల్పి, క్రియాశాస్యాలు. జాతి పురోగమించుటకు అవసరమగు ప్రయత్నము ఇటువంటి వారి వలన జరుగదు. ఇదే మెట్టవేదాంతి ఇదే విధముగా మానవ ప్రయత్నము అనవసరమని చెప్పుచున్నపుడు ఎదురుగా కొండి ఎత్తుకొని తన వైపునకు తేలు వచ్చుచున్నచో ప్రక్కకు తప్పుకొను మానవ ప్రయత్నము చేసి తీరునే గాని, “తేలు కుట్టాలనిఉంటే కుడుతుంది. విషం ఎక్కాలనిఉంటే ఎక్కుతుంది. అంతా హాడిలీల” అని చెప్పి అక్కడే శీరముగా వుండడు. అనగా ఆ మెట్ట వేదాంతి చెప్పునది - ఇతరులకే సలహాగాని, తన స్వంత వ్యవహారమునకు గాదని తెలియుచున్నది.

కొందరు పూర్తిగా మానవ ప్రయత్నము మీదనే నమ్మకమును కలిగి యుందురు. అదియును అంత సమంజసము కాదు. పది ఎకరాల పొలమును వణ్ణి వంచి, దున్ని, సాగుచేసి, నారు నాటి, ఎరువుచేసి మానవ ప్రయత్నములో లోపము లేకుండా చేసినను వర్షాలు పడకపోయినచో ఆ మానవ ప్రయత్నము వల్ల పంట పండదు, చేతికి రాదు. ఆ వర్షాలు పడటమే - దైవానుగ్రహము, అలా అని - దున్ని సాగుచేసి, నారు నాటక పోయినపుడు వర్షము ఎంత పడిననూ పొలము పండదు, పంటరాదు. అనగా దైవానుగ్రహము ఉన్నమా, మానవ ప్రయత్న లోపము వలన పంట పండలేదు. కాబట్టి, ఈ ఉదాహరణ వలన “మానవ ప్రయత్నము,

దైవానుగ్రహము రెండును కలిసి రావలయు ననుట సమంజసము” ఈ విషయము గాయత్రీ మంత్రములో గూడా సూచన ప్రాయముగా గలదు.

గాయత్రీ మంత్రములోని - “తత్త్వవితుర్వర్ణేణ్యమ్ భర్తో దేవస్య ధీమహి” అనగా (మా ప్రయత్నముగా) సవిత్రమూర్తి యొక్క దివ్యమైన తెల్లని తేజస్సును మేము ధ్యానించుచున్నాము” అనెడి మానవ ప్రయత్న ఆవశ్యకతా సూచన ఉన్నది. “ధియో యోనః ప్రచోదయాత్” అను భాగములో - మా బుధ్యలను ఆ సవిత్రమూర్తి ప్రచోదనము చేయు గాక! అనెడి దైవానుగ్రహ ఆవశ్యకతా సూచన వున్నది అని తెలుసు కొనవలెను. ఈ మానవ ప్రయత్న, దైవానుగ్రహములు వరుసగా జ్ఞాన మార్గం, భక్తి మార్గ పథాలను గూడా సూచించును. జ్ఞాన మార్గములో ఉపాసకుడు దేవుని అన్వేషించుచు పోవును. బాధ్యతాయుత ప్రయత్న మంతయు ఉపాసకునిదే ! ఇది మర్గట కిళోర న్యాయము వంటిది. (తల్లి కోతి ఒక కొమ్మె నుండి వేరాక కొమ్మెకు ఎగురుతూ దూకునపుడు తల్లిని పట్టుకొని తల్లి పాట్ట క్రిందుగా పిల్ల కోతి వుండును. దూకునపుడు పడిపోకుండా చూచుకొనవలసిన బాధ్యత పిల్ల కోతిదే గాని తల్లి కోతిది కాదు. దీనిని ‘మర్గట కిళోర న్యాయ’మందురు.) భక్తి మార్గములో భక్తుడు పూర్తి బాధ్యతను దేవుని పైననే వేయును. తాను శరణాగతి చెందును. ఈ మార్గములో - బాధ్యతదైవమునకే ఎక్కువ. ఇది మార్చాల కిళోర న్యాయము వంటిది. (తల్లి పిల్ల తన పిల్లను నోటకరచుకొని వేరు వేరు చోట్లకు పోవునపుడు దాని కోరలు గ్రుచ్చు కొనకుండ, క్రింద పడి పోకుండ చూచు కొనవలసిన పూర్తి బాధ్యత తల్లి పిల్లిదే గాని పిల్లది గాదు. దీనిని

మార్జాల కిశోర న్యాయమందురు). ఈ రెంటినీ అనగా - జ్ఞాన మార్గ, భక్తి మార్గములను, మానవ ప్రయత్న, దైవాను గ్రహముల ఆవశ్యకతను, సమన్వయమును సూచించు మంత్రమే - గాయత్రీ మంత్రము.

కొన్ని సందేహములు

1. గాయత్రీ మంత్రమును బాహోషిముగా గొంతెత్తి ఉచ్చరించవచ్చునా?

సమాధానము : “గాయంతాం త్రాయతే - ఇతి గాయత్రి” అనగా పాడిన కొలది రక్కించు మంత్రము గాయత్రి అని నిర్వచనములోనే ఉండగా ఈ సందేహము కలుగవలసిన పనిలేదు. మరియు, గాయత్రి వేదములోని మంత్రము. వేదమంతయు స్వరయుక్తము. బయటకు ఉచ్చరించినపుడే స్వర భేదము స్ఫురించుటముగా తెలియును గాని, లోపల నని గినపుడు, గౌణగినపుడు కాదు. అందుచేతనే స్వరయుక్త మంత్రములన్నియు బయటకు ఉచ్చరించుట తప్పకాదు.

2. అందఱూ కలసి సామూహికముగా ఉచ్చరించవచ్చునా?

సమాధానము : “ధియోయోనః ప్రచోదయాత్” అనుటలో “ధియః” అనగా బుద్ధులు అని, “నః” అనగా “మమ్ము” లేదా “మా యొక్క” అను పదములతో ఒహవచనములు ఉండగా అందరూ కలసి చేయవచ్చుననియే తెలుపును గదా!

3. ఈ ఉపదేశము ఎప్పుడు జరుగవలెను?

సమాధానము : ఏ విద్యనైనను, ఏ మంత్రము నైనను నేర్చుకొనవలెనని అభిలాష, శ్రద్ధ, పట్టుదల కలిగిన వారు వాటిని చేర్చుకొనుటకు అర్థాలే. అస్త్రి, శ్రద్ధ కలుగుట అనగా బుద్ధి దానిపట్ల ప్రచోదనమగుట అనియే కదా! నిజమునకు ఆ మంత్రమును

నేర్చుకొనవలెనని బుద్ధి పుట్టినపుడు మంత్రపదేశము (Initiation) జరిగినట్లు లెక్క. ఆ తరువాత భౌతికముగా గురువు వద్ద ఉపదేశము పాందుట దానిని సమర్థించుచు (Ratify) చేయు ప్రక్రియయే !

4. వేరువేరు వర్షములకు వేరు వేరు గాయత్రీ మంత్రములు వున్నవా?

సమాధానము : అన్ని వర్షములవారు గాయత్రిని చేసుకొనవచ్చును. ఆ మంత్రమును చేయుట తప్పనుకొనువారికి - వేరు, వేరు గాయత్రీ మంత్రములు గూడ కలవు. బ్రాహ్మణులకు అనుష్టవ్ ఛందస్నులో వై మంత్రము ఈయబడినది. (అనుష్టవ్ అనగా 8 అక్కరముల ఛందస్ను. అందుకే బ్రాహ్మణులకు ఉపనయనము 8వ ఏట). క్షత్రియులకు త్రిష్టవ్ ఛందస్నులో ఈ క్రింది మంత్రము ఈయబడినది. త్రిష్టవ్ 11 అక్కరముల ఛందస్ను, క్షత్రియులకు 11వ ఏట ఉపనయనము జరుపుట అందుకే.)

“ఓం దేవస్య సవితుర్గృతి మానవం
విశ్వ దేవ్యం | ధియా భగం మనామహే |”

జగతీ ఛందస్నులో వైశ్వ్యలకు ఈ క్రింది మంత్రము ఈయబడినది (జగతీ ఛందస్నులో 12 అక్కరములుండును. వైశ్వ్యలకు 12వ ఏట ఉపనయనము అని సూచితము.)

“ఓం విశ్వ రూపాణి ప్రతిముంచతే కవిః
ప్రాసావిద్ భద్రం ధ్యాపదే చతుష్పదే
వినాకమఖ్యత్ సవితా వరేణ్య
ను ప్రయాణ ముషసోవిరాజతి॥”

శూద్రులు ఏ మంత్రమును చేయకయే ఆజన్మశుద్ధులు అని “శూద్రస్తు జన్మతో ముక్తః” అన్నది తెలియ జేయును.

5. ప్రీలు యి మంతును పరించవచ్చునా ?

సమాధానము : ప్రీ, పురుషులందఱూ జీవాత్మలే ! అనగా జీవాత్మకు లింగభేదము లేదు. మైతైయి, గార్ది, అనసూయ మొదలగు వారు వేద శాస్త్రాదులు చదివిన వారే ! గాయత్రీ మంతును జపించిన వారే ! చేయు పథ్థతిలో స్వల్ప భేదము ఉండునేమో గాని, సంధ్య వందనము గూడ ప్రీలకు నిషిధ్ధము కాదు.

ఈ పుస్తక రచనకు ముందు పరిశీలించిన గ్రంథములు :

1. శతపథ బ్రాహ్మణము
2. రుద్ర సూక్తము

By శ్రీమాన్ ఎక్కిరాల కృష్ణమాచార్య, W.T.T, ప్రచురణ.

3. గాయత్రి

By ఎ.కె.టైమ్స్

థియోసాఫికల్ సాసైటీ పబ్లిషింగ్ హాస్, అడయార్,

మద్రాసు - 20

4. ఉభయ గాయత్రీ తత్వవాదము

By శ్రీ మున్సుంగి పున్నయ్య పంతులు గారు

పై గ్రంథ ప్రచురణ కర్తలకు, గ్రంథ కర్తలకు నా హృదయ పూర్వక కృతజ్ఞతలు.

అనుబంధము

గాయత్రీ మంత్రమును ప్రార్థన, పూజా సమయములందు స్వరయుక్తముగా గానము చేసుకొనదలచిన వారికి ధ్యాన శ్లోకములు వాటి తాత్పర్యములు, స్వరయుక్త గాయత్రీ మంత్రము ఈ క్రింద ఈయబడినవి.

1. ధ్యాన శ్లోకము

శ్లోకుక్కా విద్రుమహేమ నీల ధవళచ్ఛాయైర్ముష్టై ప్రీ క్షత్రేః

యుక్తా మిందు నిబధ్ రత్నమకుటాం తత్స్వధ వర్ణాత్మికామ్,
గాయత్రీం వరదా భయాంకుశ కశాశ్వభుం కపాలం గదాం
శంఖం చక్ర మధార వింద యుగళం హాస్తైర్వహంతీం భజే.

తాత్పర్యము : ముత్యపు వర్ణము, పగడపు వర్ణము, బంగారు వర్ణము, నీలవర్ణము, తెల్లని వర్ణముల గల పదు ముఖములు కల్పినట్టియు, ప్రతి ముఖమునకు మూడునేత్రములు కలదియు; చంద్రకళతో కూడిన కిరీటము కలదియు; పరమాధ వివరణాత్మక బీజాక్షరములు కలదియు; వరద, అభయ ముద్రలు, అంకుశము, కౌరా, స్వచ్ఛమైన కపాలము. గద, శంఖము, చక్రము, రెండు పద్మములను (పది హాస్తముల యందు) ధరించునదియునైన గాయత్రీ దేవిని సేవించేదను.

ఈ “ముక్తా విద్రుమహేమనీల ధవళచ్ఛాయైర్ముష్టై:....”

క్షోకము నందలి గాయత్రీ విగ్రహ వర్షానలో చెప్పబడిన పంచ వర్షముల పంచ ముఖములు వరుసగా ఈ క్రింది పట్టికలో తెలుపబడిన విధముగా పంచ అధిష్టాన దేవతలకు, పంచ భూతములకు, పంచ తన్మాత్రలకు ప్రతీకలుగా సమన్వయ పరచుకొనినచో గాణాపత్య, సార, శక్తీయ, శైవ, వైష్ణవులకు మధ్య ఒక విధమైన సమన్వయమును సాధింపజేసి పరస్పర విద్యేషమును తొలగించవచ్చును.

ధ్యానక్షోకములో గాయత్రీ ముఖ ముల రంగులు	అధిదేవత	తన్మాత్ర	పంచభూతం
1. ముక్తా (ముత్యంరంగు)	గణపతి	రసము	ఆపస్మా
2. విద్రుమ (పగడం రంగు)	శక్తి	రూపము	తేజస్సు
3. హేమ (బంగారు రంగు)	సూర్యాడు	స్వర్షము	వాయువు
4. సీల (సీలం లేదా ఆకాశ రంగు)	విష్ణువు	శబ్దము	ఆకాశము
5. ధవళ (తెలుపు రంగు)	శివుడు	గంధము	పృథివి

గాయత్రీ మాతను దర్శించునపుడు వారి వారి అధిష్టాన దేవతా ముఖములు గూడా గాయత్రీ విగ్రహములో నున్నవి కాబట్టి, ఆ విగ్రహ ఆరాధనకు, అర్థనకు - ఐదు రకముల ఆరాధకులకు అభ్యంతరము వుండదు. ఈ కారణము వలననే గాయత్రీ మాత అందరికిని ఆరాధనీయురాలైనది.

2. ధ్యాన శోకము

శ్లోధ్వేయస్పదా సవితృమండల మధ్యవర్తీ

నారాయణ స్పృసిజాసన సన్మివిష్టః ।

కేయూరవాన్ మకర కుండలవాన్ కిరీటీ

హరీ హిరణ్యమయ వపుర్ధూత శంఖ చక్రః ॥

తాతుర్వ్యము : సవితృ మండల అంతరము నందు వర్తించు వాడును; పద్మాసనాసీనుడై సన్మిధిని ప్రసాదించు వాడును; కేయూర, మకర, కుండల, కిరీట, హరములను కలిగి బంగారు రంగు శరీరము కల్గినవాడును; శంఖ, చక్రములను ధరించినవాడును - ఐన సూర్య నారాయణ మూర్తి ఎల్లప్పుడు ధ్యానించదగినవాడు.

(అనగా, అట్టి మూర్తిని ధ్యానింతును అని భావము.)

స్వరయుక్త గాయత్రీ మంత్రము

ఓం భూర్భువస్తుస్యః । ఓం తత్స్య వితుర్వోణ్యమ్ ।

భర్తో దేవస్య ధీమహి । ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ ॥

గాయత్రీ మంత్రపద విభాగము

ఓం, తత్, సవితుః, వరేణ్యమ్, భర్తః, దేవస్య.
ధీమహి, ధియః, యః, నః, ప్రచోదయాత్.

పదక్రమము

వరేణ్యమ్, నః, ధియః, ప్రచోదయాత్ యః
తత్, ఓం సవితుః, దేవస్య, భర్తః, ధీమహి.

వరేణ్యమ్ = (అందరికినీ శ్రేయస్తును కలుగజేయటా)
కోరదగినదియు

నః = మన

ధియః = బుద్ధులను

ప్రచోదయాత్ = ప్రేరేపించునదియు

యః = ఎవర్తా

ఓం = ప్రణవ ప్రతీకష్టేన

తత్ = ఆ

సవితుఃదేవస్య - వెలుగుల సవితృమూర్తి యొక్క

- భగ్వః = (స్వయంప్రకాశ ప్రాసర గుణ సమన్వితమైన)
 తేజస్సును
 ధీమహి = ధ్యానించుదము (గాక)

తాత్పర్యము : అందరికిని శ్రేయస్సును కలుగజేయుటలో కోరదగినదియు, మన బుద్ధులను ప్రేరేపించునదియు ఎవరో - ప్రణవ ప్రతీకమైన ఆ వెలుగుల సవిత్రమూర్తి యొక్క (స్వయం ప్రకాశ ప్రసార గుణ సమన్వితమైన) తేజస్సును ధ్యానించెదము (గాక!) (ఈ గాయత్రీ మంత్రమునకు బహువచనములోనే గాక ఏకవచనములో గూడా అర్థ తాత్పర్యాదులు చెప్పుకొనవచ్చును.)

ఇది ఒక వర్గమునకు, వర్షమునకు, కులమునకు, మతమునకు, జాతికి, సంబంధించిన మంత్రము కాదనియు, సమస్త మానవాభి శ్రేయస్సును కోరు నహ్యాదయులందరూ ఈ మంత్రమును ఒంటిరిగానైననూ, సామూహికముగా నైననూ ఉచ్చరించవచ్చుననియు ఈ మంత్ర తాత్పర్యమును బట్టి తేట తెల్లమగుచున్నది. ఇది సూర్యుని నుండి సౌరశక్తిని సూటిగా పొందుటకు భారతీయ బుమిలు దర్శించిన మంత్రము. భారతీయుల ప్రార్థనలు, మంత్రములు అన్నియు ఇదే విధముగా స్వార్థ రపితముగా సర్వజన శ్రేయోదాయకములుగా ఉండునని గ్రహించవలెను.

లోకాస్పమస్తాః సుఖినోభవన్మ ! ఓం శాంతి శ్శాంతి శ్శాంతిః,
 (సర్వలోక జీవులకు సుఖశాంతులు కలుగుగాక!)

పరిః ఓం తత్తుత్తే
 శ్రీ కృష్ణార్ణవమస్తు